

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ธรรมชาติได้สร้างสิ่งสำคัญให้แก่มนุษย์เพื่อเป็นเครื่องมือในการต่อสู้และแก้ไขปัญหาต่างๆ นั่นคือ สมอของมนุษย์ แต่มนุษย์ก็ใช้สมอในการแก้ไขปัญหาได้แตกต่างกัน บางคนใช้สมอในการคิดเพื่อแก้ไขปัญหาได้ในเวลาอันรวดเร็ว แต่บางคนกว่าจะคิดได้และค้นพบแนวทางในการแก้ไขปัญหาก็ต้องใช้สมอคิดเป็นเวลานานติดจนหัวแทบแตกก็ยังไม่สามารถคลี่คลายปัญหาได้ บางคนหมดหนทางในการแก้ปัญหาและหาหนทางหนีปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ ไปตามพื้นฐานความคิดของตนเองไปในทางที่ผิด ปัญหาทุกปัญหาแท้จริงแล้วมีหนทางแก้ไข มีคำตอบอยู่ในตัวของปัญหานั้นแล้ว หากเรารู้จักคิดและแก้ไขปัญหาย่างถูกวิธี กลไกการทำงานของสมอของมนุษย์ที่มีคุณภาพจะทำให้เกิดประสิทธิภาพและคุณภาพในการคิด ทำให้สามารถค้นพบหรือแก้ไขปัญหาได้สำเร็จอย่างง่ายดาย การคิดเป็นจึงสำคัญและดีที่สุดในการแก้ไขปัญหามนุษย์ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหันมาให้ความสนใจอย่างจริงจัง เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างความสามารถในการคิดให้แก่บุคคลทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็ก ๆ และเยาวชนของชาติ ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2551 : 1)

เป็นที่ทราบกันดีว่า ความสามารถในการคิดเป็นลักษณะพิเศษของมนุษย์ เป็นสิ่งมหัศจรรย์ประการหนึ่งที่แยกมนุษย์ออกจากสัตว์อย่างชัดเจน สัตว์เพียงแต่ดำเนินชีวิตตามสัญชาตญาณแห่งความอยู่รอดเท่านั้น หากแต่มนุษย์สามารถพัฒนาสิ่งต่างๆ รอบด้านได้ เนื่องจากมีความสามารถในการคิด หากมนุษย์ปราศจากการคิดชีวิตมนุษย์จะนิ่งสนิทไว้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลง เราทุกคนก็จะกลายเป็นคนที่ดำเนินชีวิตไปตามสัญชาตญาณไม่ต่างกับสัตว์ประเภทหนึ่ง กิน นอน ขับถ่าย และสืบพันธุ์ กระทำสิ่งต่าง ๆ ตามแรงกระตุ้นของร่างกายไปเพียงวันๆ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2545 : 67) การคิดของคนในสังคมไทยโดยทั่วไป เป็นเหมือนกับการเรียงก้อนหินสะเปะสะปะเพราะคิดไม่เป็น สิ่งที่คนไทยเราคิดจำนวนมากมักจะสร้างปัญหามากกว่าก่อให้เกิดการพัฒนาตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล บางครั้งไปถึงผู้นำทางความคิดในสังคม เพราะฉะนั้นสังคมไทยจึงอยู่ในภาวะอ่อนแอทางความคิด เพราะคนไทยมิได้รับการฝึกคิดให้เป็น จึงทำให้สังคมไทยเราชอบใช้กล้ามเนื้อไม่ชอบใช้กล้ามเนื้อสมอง ลองจัดลำดับว่าคนไทยให้คุณค่าสิ่งใดมากกว่ากัน ในประเด็นต่อไปนี้ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2545 : 115)

สังคมไทยไม่ให้คุณค่าทางปัญญามากนัก คนส่วนใหญ่ใช้ความคิดเพียงเพื่อตอบสนองความต้องการบางด้านในชีวิตของตนเองหรือในกลุ่มของตนเองเท่านั้น ซึ่งแท้จริงแล้วเราทุกคนจำเป็นต้อง คิด ตัดสินใจให้ดีที่สุด เพื่อให้ได้สิ่งที่ดีที่สุด ดังนั้นเราต้องสามารถร้อยเรียงความคิดต่างๆ อย่างมีเหตุผล วิเคราะห์ วิจัยอย่างยุติธรรม เตรียมความพร้อมให้ตนเองในอนาคตและหากได้ใช้ความคิดอย่างครบถ้วน รอบด้านอย่างแท้จริงความคิดของบุคคลจะมีพลังที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกอย่างมากมาย การคิดเป็นนามธรรมเป็นกระบวนการทำงานของสมองที่เป็นไปตามธรรมชาติของมนุษย์ที่เกิดขึ้นอย่างมีความต่อเนื่องและเป็นขั้นตอน การคิดมีหลายลักษณะซึ่งมีจุดมุ่งหมายและกระบวนการในการคิดที่แตกต่างกันออกไป โดยคนทุกคนสามารถฝึกฝน เรียนรู้และพัฒนาได้ ดังนั้นมนุษย์สามารถเรียนรู้ในการพัฒนาการคิดได้อย่างหลากหลายรูปแบบ ทักษะและกระบวนการคิดจึงมีหลากหลาย เช่นการคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ การคิดวิจารณ์ การคิดแก้ปัญหา เป็นต้น การพัฒนาการคิดสามารถพัฒนาฝึกฝนกันได้ด้วยการเรียนรู้ โรงเรียนต่างๆ ในประเทศที่พัฒนาแล้ว อย่างเช่นสหรัฐอเมริกา ประเทศต่างๆ ในยุโรปได้จัดให้มีการสอนที่เน้นการคิด ไม่ว่าจะเป็นการคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณ์ การคิดแก้ปัญหาโดยจะกำหนดไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียน รวมทั้งในแผนการศึกษาแห่งชาติ ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2551 : 2, 47)

ประเทศไทยเราก็ได้เห็นความสำคัญของการศึกษา เพื่อพัฒนาความคิด โดยได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 อยู่หลายมาตรา โดยมีสาระสำคัญพอสรุปประเด็นได้ดังนี้ เช่นในมาตรา 24 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนให้เน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด คิดได้ คิดเป็นและประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ในมาตรา 28 สาระสำคัญของหลักสูตรทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพต้องมุ่งพัฒนาคน ให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงามและความรับผิดชอบต่อสังคม สำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (2547 : 12-15)

ในส่วนของการประกันคุณภาพการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 47 กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย การประกันคุณภาพภายใน ระบบการประกันคุณภาพภายนอก มาตรฐานและตัวบ่งชี้การศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณ์ การคิด มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ มี 4 ตัวบ่งชี้ 4.1 ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปความคิดรวบยอด คิดอย่างเป็นระบบและมีความคิดแบบองค์รวม

สำหรับมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีจุดประสงค์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตดี มีความสามารถแข่งขันในเวทีโลกการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนากระบวนการคิดเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ใช้ความสามารถทางสมองในการประมวลข้อมูลความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ที่มีอยู่ให้เป็นความรู้ใหม่ วิธีการใหม่เพื่อนำไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ อย่างมีความเหมาะสม สอดคล้องกัน เมื่อได้คิดแล้วก็ต้องนำไปปฏิบัติจริงจึงจะเกิดการเรียนรู้ที่ครบถ้วนสมบูรณ์

ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชุมชนบ้านวังดิน อำเภอถ้ำ จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ได้ดำเนินการจัดการศึกษาที่เน้นทักษะการคิดให้กับผู้เรียน แต่ก็ยังประสบปัญหาที่มีข้อจำกัดบางประการกล่าวคือ กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอนยังไม่มีภาระกระตุ้น ช่วย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดหรือในทางกลับกันต่างๆ ที่ครูผู้สอนเปิดโอกาส กระตุ้นให้คิด ช่วยให้ผู้เรียนคิดไม่ได้คิดไม่เป็น อาจจะเป็นด้วยสาเหตุที่ผู้เรียนมิได้รับการฝึกฝนในเรื่องกระบวนการคิด ดังนั้น ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในด้านการคิดจึงไม่เป็นที่น่าพอใจ ดังจะเห็นได้จากผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) รอบที่สอง ผลปรากฏว่ามาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ของโรงเรียนชุมชนบ้านวังดินอยู่ในระดับพอใช้ และจากประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอน สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชุมชนบ้านวังดิน อำเภอถ้ำ จังหวัดลำพูน ซึ่งผู้ศึกษา เป็นครูผู้สอน ได้สังเกตและวิเคราะห์ผู้เรียน รวมทั้งจากการประเมินผลการเรียน การตรวจผลงาน พบว่าผู้เรียนจะตอบคำถามเกี่ยวกับความรู้ความจำ ความเข้าใจได้ถูกต้อง แต่ตอบคำถามเกี่ยวกับการคิดยังไม่ได้ดีเท่าที่ควรขาดทักษะการคิดและการจัดกิจกรรมของครูไม่ได้ช่วยกระตุ้นให้เด็กพัฒนาศักยภาพการคิดอย่างเหมาะสมจึงทำให้เด็กขาดการพัฒนาตามช่วงวัยและตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ไปอย่างน่าเสียดาย

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาจึงได้จัดทำ แบบฝึกขบวนการคิด สาระประวัติศาสตร์ขึ้นมา เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชุมชนบ้านวังดิน จังหวัดลำพูน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อพัฒนาแบบฝึกยูนักรคิด สาระประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชุมชนบ้านวังคิน

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

1.1 ผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้ในการตรวจสอบ แบบฝึก แบบประเมิน ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ ผู้อำนวยการโรงเรียน ครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญการสอนวิชาสังคมศึกษา จำนวน 3 คน

1.2 ผู้เชี่ยวชาญที่ใช้ในการประเมินความเหมาะสมของแบบฝึก ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ ครูหัวหน้าวิชาการ โรงเรียน ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ครูผู้เชี่ยวชาญการสอนด้านสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 5 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย เนื้อหาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เป็นเรื่องเกี่ยวกับ วัน เดือน ปี ตามระบบสุริยคติ จันทรคติ ที่ปรากฏในปฏิทิน ช่วงเวลาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของนักเรียน คำบอกช่วงเวลาแสดงลำดับเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

แบบฝึกยูนักรคิด หมายถึง ชุดฝึกทักษะการคิด กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ประกอบด้วย จำนวน 6 ชุด 9 กิจกรรม ที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้นเอง

ยูนักรคิด หมายถึง คำที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นสำหรับเป็นชื่อของแบบฝึกทักษะการคิด เพื่อให้เหมาะสมกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชุมชนบ้านวังคิน

ทักษะการคิด หมายถึง ความสามารถในการคิดเพื่อรับและส่งข้อมูล เป็นทักษะการคิดพื้นฐานที่ใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน ได้แก่ ระบุ จำแนกประเภท เรียงลำดับ เป็นต้น

สาระประวัติศาสตร์ หมายถึง เนื้อหาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เกี่ยวกับ วัน เดือน ปี ตามระบบสุริยคติ จันทรคติ ที่ปรากฏในปฏิทิน ช่วงเวลาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของนักเรียน กำบอกรช่วงเวลาลำดับเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้น

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ได้กระบวนการพัฒนาแบบฝึกยูนักคิด สาระประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชุมชนบ้านวังคิน จังหวัดลำพูน ที่มีคุณภาพ
2. ได้แนวทางในการพัฒนาแบบฝึกทั้งใน สาระประวัติศาสตร์ รวมทั้งสาระอื่นๆ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมต่อไป